

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 4.

Tisdagen den 22 januari.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *A. J. Juhlin* aflämnade dels Kungl. Maj:ts skrifvelse till Riksdagen om förordnande af en statsrådsledamot att utöfva den befattning med riksdagsärenden, som enligt § 46 i riksdagsordningen tillkommer en ledamot af statsrådet,

dels ock nedannämnda Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, nämligen:

med förslag till lag om rikets vapen;
angående förhöjning af lägsta viktsatsen för inrikes bref;
angående beredande af länemedel för år 1907 för fortsatt utveckling af statens telefonväsende;
angående beviljande af vissa förmåner för enskilda järnvägsanläggningar; och
angående upplåtande af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar.

Såväl skrifvelsen som propositionerna blefvo på begäran bordlagda.

§ 3.

Vidare aflämnades af herr statsrådet m. m. *Å. H. Hammar-skjöld* Kungl. Maj:ts proposition angående utförande af meteorologiska observationer för en hydrografisk undersökning af Sveriges färskvatten.

Jämväl denna proposition bordlades.

§ 4.

Slutligen öfverlämnades af herr statsrådet m. m. *G. W. Roos* Kungl. Maj:ts propositioner:

med förslag till lag angående civila tjänstnehafvares rätt till pension; och

angående omföring till en pensionsfond för civila tjänstnehafvare af vissa löneinnehållningar;

och blefvo på begäran dessa propositioner likaledes lagda på bordet.

§ 5.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Därvid anförde:

Herr Christiernson: Herr talman, mina herrar! En granskning af fjärde hufvudtitelns slutsiffra visar ett relativt gynnsamt resultat; ökningen är ju icke mer än 1,300,000 kronor i rundt tal, och det är en mycket blygsam siffra, åtminstone jämförd med hvad Riksdagen och Riksdagens Andra Kammare varit vana vid under en följd af år. Men det är blott när man granskar slutsiffran, som det ter sig så gynnsamt. En närmare och ingående granskning visar, att ökningen tvärtom är mycket stor, därför att nästa år, 1908, är ett mycket gynnsamt år. Då inställas till största delen bevaringsöfningarna till följd af den öfvergång, som då äger rum, och krigsministern kan därför visa på en inbesparing af närmare 4,000,000 kronor. Ökningen är alltså i själfva verket mycket stor. Men det är ju härligt att få ett andrum, så att säga. Läsningen af statsverkspropositionen pekar på, att nästkommande år blir förfärligt. Utgifterna komma då att stiga ofantligt, och det kan därför vara bra att ett år få andas ut och att ett år icke behöfva mötas af en stor ökning, utan af en mindre ökning.

Men trots detta kunna vi väl redan konstatera, att ute i landet börja växa upp ett missnöje och en misstro mot vårt försvarsväsende.

Jag säger naturligtvis icke, att denna vaknande misstro utslutande finnes bland samhällets lägre klasser — det är ju naturligt, att de alltid varit misstroga mot försvarsväsendet — utan den misstron tränger högt upp i samhället. Den försvarsvind, som blåste för några år sedan och blåste nära nog med stormens styrka, den har mojnadt af, och man börjar fråga sig: Hvar skall detta sluta? Hur skall det för ett så fattigt land som vårt kunna gå i längden att offra så mycket för försvarsändamål?

Det är många orsaker, som ha skapat detta missnöje, och jag behöfver icke här för kammarens ledamöter utveckla det ämnet i detalj — det är ju känt från så många tillfällen. Trots den, jag skulle vilja säga, Svendufvaartade trohjärtenhet, som framträder från de olika ledningarna af vårt försvarsväsende, växer missnöjet, och på samma gång se vi, huru det växer upp en militär kastanda. Det sades, när vi fingo vår nya härordning, att i Sverige behöfde man icke riskera en militarism som i det stora mönsterlandet, men det är dock åtskilliga tecken, som tyda på, att vi äfven här måste räkna med en militär kastanda i strid mot den civila åskådningen.

*Remiss af
statsverks
propositionen.*
(Forts.)

I somras var det en beväring, som på en lägerplats, Sollefteå lägerplats, utdelade några upprop, som icke kunde åtalas, och det visar, att uppopen voro mycket menlösa, men icke förty blef han inkallad till förhör tre särskilda gånger och fick sedan inför regementet mottaga en förmaning — och en förmaning, som sträckte sig icke blott till hans person och hans göranden i saken, utan långt därutöfver. Det var ju klart, att de förskräckliga fackföreningarna också vid tillfället skulle få sig en släng af slevven, naturligtvis för att mana fram — fosterlandskärleken! Samma öfverste, vid samma regemente, fann för godt att vid de nyssnämnda förhören äfven blanda in civila förhållanden. Han underkastade nämligen beväringens mannen i fråga, som var folkhögskolelärare, förhör om hans verksamhet som sådan, d. v. s. om han därunder drivit socialdemokratisk agitation, och efter de upplysningar, som lämnats, var det icke mindre än sex af vid regementet närvarande före detta folkhögskoleelever, som vittnade i saken. Huru aktningfullt man än betraktar armén och med hvilken vördnad man än ser upp till en så hög person som en öfverste, måste man väl ändå medgifva, att detta dock var att gå för långt. Men öfversten gick ännu längre. Han skref en artikel i en tidning, där han relaterade förhållandet och omtalade, att den värnpliktige, det gällde, var folkhögskolelärare. Följden däraf blef den förmodligen åsyftade, att denne miste sin plats.

Jag tror icke, att det är ägnadt att öka aktningen för armén, att den blandar sig in i förhållanden och saker, som den icke har det ringaste med att göra — ty det är väl ingen, som vill påstå, att det har med soldatuppfostran eller soldatutbildningen att göra att söka komma åt en person i civila lifvet, försöka taga ifrån honom det bröststycke, taga ifrån honom det arbete, med hvilket han försörjer sig. Det väckte också en allmän indignation detta.

Vi veta, att det ingår äfven i soldatuppfostran, att det hålles föredrag. Det heter, att man blir inbjuden, och naturligtvis, en sådan där inbjudan kan man, vågar man icke säga nej till. I juli månad i fjol var det här i Stockholm en sådan där fest på Skansen, och där uppträdde inför de inbjudna värnpliktige en

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

öfverste och höll ett föredrag om Karl X Gustaf. Enligt referatet kom han i detta sitt föredrag om Karl X Gustaf in på en hel del saker, som händt under år 1906, och bland annat sade han: »I bjuden till Er en dansk jude, som smädat ert land, för honom han I legat på magen, och jag har sport, att detta kallen I kultur.» Det är väl i hög grad olämpligt att säga något dylikt till beväringar. En öfverste har naturligtvis likaväl som alla andra människor rättighet att hysa en uppfattning och uttala den, men denna rätt får väl ändå icke gå så långt, att han på en fest, där publiken till största delen består af beväringar, håller ett föredrag i dylik anda.

Jag erinrar mig en annan händelse, som inträffade vid ett västgötaregemente, jag tror, att det var Västgöta regemente. Det var några beväringar, som icke sjöngo med vid korum; de blefvo anmälda af kaptenen och åtalades och dömdes för vägran att åtlyda förmans befallning. De sade själfva, att de icke kunde sjunga, men de blefvo, som sagdt, dömda och fingo tre dygns arrest hvardera, för att de underlåtit att sjunga. Detta måste man väl ändå anse vara ett utslag af preusseri. Och icke bidrager sådant till att upprätthålla disziplin och icke heller höjer det aktningen för armén.

Vid ett annat regemente var det en beväring, som hade tillåtit sig det, jag höll på att säga, landsförrådiska tilltag att dela ut några exemplar af Socialdemokraten; detta kom till kompanichefens kännedom och det blef förhör och uppsträckning. Kaptenen frågade då bland annat: »Veten I, hvad det är för ena, som ge ut Socialdemokraten?» Naturligtvis var det ingen, som svarade — det få de icke — utan han svarade själf: »Jo, det är förolyckade existenser», och så kom det en lång predikan om, huru förfärliga socialisterna äro. Det är ju gifvet, att en dylik händelse icke bidrager att öka aktningen för armén hos dem, som voro närvarande och åhörde kaptenens tal. Om man nämligen i det dagliga lifvet såsom borgerlig person läser Socialdemokraten, och det veta vi, att det är många, som göra — vi ha ju för öfrigt många arbetaretidningar här i landet — och om då dessa personer icke äro på förhand sympatiskt stämde mot armén, så kunna vi förstå, hvilken verkan det skall ha, när de höra sina organ och de män, som redigera dem, stämplas på det sättet. Vi veta ju, att till och med inom denna kammare sitta några af de män, som redigera arbetarepressen, och kammarens och Riksdagens anseende har väl inte sjunkit dithän, att förolyckade existenser där få taga säte.

Vid ett af de skånska regementena inträffade under förra årets öfningar sjukdomar, epidemier, som blottade en hel del missförhållanden. Bland annat var det en beväring, som låg i arrest och var sjuk; så togs han ut från arresten och fördes till sjukhuset, där han 11 dagar därefter afled i tyfoidfieber.

Det var en tidning, som anmärkte mot detta, det blef tryckfrihetsåtal, och då försvarade sig läkaren på följande sätt beträffande detta fall: »Anledningen, hvarför S. (beväringen) fick ligga kvar i arrestlokaleu, var den, att jag ansåg sjukdomen så lindrig, att intet skäl fanns att uttaga honom därifrån, helst lokalen var fullt jämförlig med, om icke bättre, än sjukrummet». Det är ju egendomligt och vittnar icke om att man tager vara på landets unga krafter, när en person, som är sjuk, får ligga kvar i arrest-lokalen och läkaren anser, att det icke var så farligt med sjukdomen. För vanligt folk tycks det, att så fort en person är sjuk, skall han afföras till sjukhus. Ännu sorgligare var, att läkaren i fråga tycktes icke ens ha undersökt sjukdomen, ty det var en annan läkare, som sedermera konstaterade, att mannen led af tyfoïdfeber.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Det har inträffat en annan liknande händelse. Det var en beväringssman, som också låg i arrest, och när man sedan kom att närmare undersöka honom — ty man förvånade sig öfver att han blef allt slöare och slöare — befanns han vara behäftad med elakartad epidemisk sjukdom och måste i största hast afföras till sjukhus, där han sedan länge sväfvade mellan lif och död.

Att det brister mycket på de nuvarande lägerplatserna, är allom bekant. Vi ha ju emellertid snart nya kaserner färdiga och få alltså dessa missförhållanden afhjälpta. Dessa fall peka dock på, att uppfattningen bland militärläkarne icke har så mycket moderniserats sedan den tid, då man använde ricinolja mot alla sjukdomar. Om man hade ondt i hufvudet, magen, benen eller hvar som helst, ordinerades i alla fall ricinolja. Militärläkarekåren tycks, som sagdt, icke ha utvecklats sig långt utöfver den ståndpunkten. Och jag tror, att litet hvar, som har tillfälle att tala med värnpliktige, som hemkomma från öfningarna, skall kunna konstatera, att det största missnöjet råder just öfver, att man tycker, att militärläkarne icke taga någon befattning med »småkrämpor», som det heter, och att man dit hänför i allmänhet alla sjukdomar, så länge icke mannen störtar omkull, utan ännu kan gå. Vi finna ju af statsverkspropositionen, hurusom vår krigsminister och medicinalstyrelsen äro mycket ömma om denna läkarekår och huru tråkigt de finna det vara, att det saknas läkarestipendiater och att de unga medicinarna icke tyckas ha lust för militäryrket, och de vilja söka afhjälpa detta genom att höja lönerna. Men det skadar icke, om man, kanske icke humaniserade — det är naturligtvis för mycket begärdt — utan sökte att äfven bland militärläkarne få in den uppfattningen litet mera allmänt, att icke alla sjukdomar, som en värnpliktig ådrager sig, äro försök att blifva fri från exercisen, utan att det många gånger kan vara andra orsaker. Den där lusten att bli fri från exercisen är dock icke så allmän, och jag tror, att den, som legat på ett militärsjukhus, icke anser, att det är bättre att vara där

Remiss af
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

än att gå ute och anstränga sig under öfningarna. För min egen del vill jag säga, att det sista alternativet dock är att föredraga.

Den stad, jag har äran att representera, har anledning att med en viss misstro, och en mycket stor misstro för öfrigt, betrakta krigsstyrelsen. Det är många år, sedan ett kontrakt gjordes upp mellan staden och kronan. Detta kontrakt är från stadens sida uppfyllt till punkt och pricka, men kronan har ännu icke åtgjort någonting för att uppfylla detsamma — kronan har i stället försökt att komma ifrån saken. Kronan vill helst komma ifrån med blott hälften — det är ju meningen, att endast hälften af skånska husarregementet skall förläggas till Helsingborg — men ändå har det gjorts framställning från militära vederbörande om, att staden skall stå vid sitt och fullgöra sina förpliktelser. Det är icke Helsingborgs arbetare och icke Helsingborgs socialdemokratiska valmän, som äro missnöja med detta sätt, utan det är ett missnöje, som är allmänt i hela samhället. Jag vill icke här närmare gå in på saken — jag skulle bli afbruten af talmannen, om jag här blott relaterade en del uttryck, som fällts af mycket högt uppsatte män i samhället och hvilka gå i en sådan riktning, att om de fälldes offentligen skulle antagligen deras talesmän drabbas af de lagar till arméns försvar och skydd, som antogos af förra årets Riksdag.

Jag vet icke, om det är sant — det kan hända, att det är oriktigt —, men jag såg häromdagen i en tidning, att ett kontrakt mellan armén — krigsstyrelsen — och en annan stad hade blifvit oriktigt genom ett tryckfel. Det skulle stå »ersätter», men det kom att stå ett »s» i stället för »r», så att det blef »ersättes», d. v. s. staden skulle ersätta själf enligt tryckfelet, men enligt den ursprungliga lydelsen skulle staden få ersättning af kronan. Enligt en uppgift, som jag sett i en tidning, nekar man emellertid från militära vederbörandes sida att göra någon ändring. Man anser, att det är bra som det är, och ser gärna, att staten kommer ifrån en utgift. Men det är dock icke honett, och det bidrager ej att höja aktningen för armén.

Den svenska flottan säges ha en mycket stor uppgift att fylla, och det är därför gifvet, att i statsverkspropositionen femte hufvudtiteln också skall svälla och blifva fetare år från år. Ja, men det är ju så, att huru mycket anslag man beviljar, d. v. s. hur mycket man än tillgodoser anslagskrafven, såväl i fråga om folk som materiel, det ändå ej räcker till. 1902 hade man beräknat, att 1912 skulle så och så mycket folk vara tillräckligt. 1905 hade man det folket, men det blef brist ändå, och detta fastän det en del af de fartyg, som beräknats, ej voro byggda.

Nu får man förklaringen i årets statsverkproposition. Det är en företeelse, som går igenom hela femte hufvudtiteln, att det är nära nog omöjligt att beräkna personalbehofven. Planerna äro nog giltiga i det ögonblick de underskrifvas, men då de hunnit

fram till Riksdagen, då de skola utföras, äro de ej längre giltiga. Utvecklingen har gått om dem. Den tekniska utvecklingen, den ställer helt andra kraf. Hvad som i går var tillräckligt räcker ej i dag. Det är en klagan, som går igenom femte hufvudtiteln, att man ej har tillräckligt med folk, man ser sig knappt någon möjlighet att få tillräckligt. Då är det egendomligt, att man begär flera fartyg. Vi se. hurusom det inom samma hufvudtitel pekas på, att man behöfver större personal, d. v. s. större antal folk, och hurusom det ställes större kraf på personalen, och det sista är ju detsamma som längre utbildningstid, men ändå begär sjöministern 6,308,000 kronor, på samma gång som han konstaterar — och det se vi ju alla — att dessa 6,308,000 blott äro till små fartyg. Ja, sjöministern han beklagar det, han tycker att det är tråkigt, att han ej kan komma med större anslagskraf. Den gamla typen, Svea-typen, af våra pansarfartyg är föråldrad, trots att den utvecklats sig ganska mycket. De sista fartyg, som äro byggda af Svea-typen, hafva ej stor likhet med den gamla, nu snart uttrangerade första båten. Frågan är i ett outredt skick, och sjöministern säger, att han måste synnerligen beklaga, att förslag om anskaffning af pansarbåtar ej nu kan af honom framläggas. Några rader längre fram konstaterar han, att de nya pansarfartygen skola medföra stora kostnader. Sedan sjöministern sålunda synnerligen beklagat, att han nu ej kunnat begära ännu mera, kommer han fram med ett anslagskraf, som måste blifva mycket betungande för de skattdragande. Det är dock, tror jag, något för mycket att få läsa så där öppet i statsverkspropositionen, man kunde väl hafva maskerat sin anslagshunger något. Hvar skall det sluta detta? Finnes det något slut egentligen? Jag tror, att detta är omöjligt. Här säges det: vi ha ej folk, vi kunna ej få folk, vi kunna ej bemanna den nuvarande flottan, men ändå begär man en så pass stor summa som öfver sex millioner till nya fartyg. I samma proposition få vi vidare veta, att om den nya tidsenliga materielen skall kunna tillgodogöras måste den bemannas med en fullt utbildad besättning.

Ja, om verkligen äfven den yppersta materiel vore värdelös för försvaret, om den ej blifvit bemannad med väl utbildad och disciplinerad besättning, då får man säga om den svenska flottan för närvarande, att den befinner sig i ett sådant läge, att den ej är stridsduglig. Längre fram talas det om att det är nödvändigt, att flottan befinner sig i så att säga ständig stridsberedskap. Man måste hafva till sitt förfogande så mycket folk, som är nödvändigt för att vid mobilisering ögonblickligen kunna bemanna fartygen. Nu ha vi ej tillräckligt med folk, men ändå skola vi skaffa oss flera fartyg. För vanligt sundt förstånd ser det ut, som om det vore bättre att först skaffa folk till de fartyg man har. Det är dock bättre, att vi ha en liten flotta, som i alla afseenden är fullt stridsduglig, än att hafva en, som i många af-

*Remiss af
statsverks-
propositionen,
(Forts.)*

Remiss af
statsverks-
propositionen.

(Forts.)

seenden är för stor, och ej minst därigenom, att man saknar folk. Men det är ju mycket svårt att bilda sig ett korrekt omdöme om vår svenska flottas tillstånd utöfver hvad de officiella handlingarna säga.

År 1905 hände det dock någonting i Göteborg, som pekar på, att det ej är så väl ställt med flottan. Flottan låg i Göteborg — i hvilken afsikt vet kanske mången här närvarande mycket bättre än jag. Ett af fartygen, nämligen pansarbåten Åran, låg i docka, och då order kom, att man skulle gå till sjöss, måste man undersöka kolboxarne för att se efter, hur stort kol-förråd som fanns. Men det var ej möjligt att göra detta genast därför, att tamburen, som det kallas, d. v. s. trumman, som leder till kolboxen, var fylld med kol. Det är förbjudet, d. v. s. under krigstid får ej den där tamburen vara full med kol. Men det var den. Då beordrade man ett par man att spetta undan kolen. Då man på handelsfartyg skall undersöka kolförrådet, har man säkerhetslyktor, men ombord på Hans Majests pansarbåt Åran förekom ej något sådant, utan där användes vanliga lyktor, och efter hvad jag hört, så förekom det äfven, att glasen voro trasiga. Verkan af denna undersökning var den, att när de två männen kommo ner i kolboxen, uppstod en våldsam explosion. Den ena af dem brändes mycket illa, den andra kom ganska lyckligt därifrån. Det är ju lätt att tänka sig, hvad som kunde ha händt: då fartyget låg i docka, skulle det ej ha behöfts mycket för att fartyget skulle hafva vräcks omkull, och hvad det hade betydtt i det ögonblicket, tror jag hvar och en kan bedöma. Det hade ju för flottans stridsvärde varit i hög grad farligt, om fartyget hade skadats och försatts ur stridsbart skick. Hvad som är ännu betänkligare är, att det tyckes aldrig förr hafva förekommit, att man vädrat kolboxarna ombord på fartyget. Efteråt gafs en order om vädring hvarje dag, och på handelsfartyg är det regel, så vida ej vädret lägger hinder i vägen därför, att vädring sker. Man tycker, att i den svenska flottan, hvars officerskår, hvars underofficerskår är så berömd för sin utbildning, där borde man åtminstone hafva lärt sig något så enkelt som att vädra kolboxarna och förekomma kolgasexplosioner. Och särskildt vid ett så kritiskt tillfälle borde väl ej trummorna till boxarna hafva stått fulla med kol. Särskildt detta synes mig bära vittne om, att det finnes åtskilligt i afseende på vår flottas stridsduglighet, som höga vederbörande borde hålla räfst med. Dessa höga vederbörande, som i vissa saker se mycket skarpt, borde också försöka att i småsaker se skarpt.

När samma fartyg låg i Stockholms skärgård för öfningar i skarpskjutning och endast en kanon användes, var det delar af inredningen, som ramlade sönder, och besättningen, de oerfarna beväringsspojarna, tyckte, att det var märkvärdigt, att en kanon kunde åstadkomma en så kraftig verkan inombords; och man

undrade, hur det skulle gå, om alla kanonerna, såsom t. ex. vid en drabbning, användes.

Vår justitieminister hemställer om ökade löner till justitieråden, och därom är naturligtvis egentligen ingenting att säga. Det är ju mycket, som pekar på, att en sådan förhöjning af lönerna kan vara nödvändig, och särskildt tror jag, att den nuvarande justitieministern har all anledning att se till, att hans underlydande få mer betaldt, ty som vi veta, har deras arbete ökat under det gångna året ganska mycket. Den nuvarande innehafvaren af ämbetet har ett demokratiskt namn, men man kan knappt säga, att det har varit demokrati, som varit förhärskande inom justitiedepartementet under senare delen af det gångna året. Man må hafva hvilken uppfattning man vill af en del företeelser i samhället, men en del saker, som händt, hafva ej dragit ära och berömmelse öfver åklagaremakten, ära och berömmelse öfver domaremakten. Tvärtom är det så, som vi kunna konstatera på många ställen, att man drar på munnen åt åklagare och domare. Det är den lindrigaste formen af kritik, och det är ej riktigt lämpligt för lagarnas helgd, att sådant blir allmänt i landet.

Det bästa kommer ju naturligtvis till sist, och jag får säga, att det bästa, som statsverkspropositionen bringar oss, finnes i första hufvudtiteln. Där har vår regering funnit nödigt att för Riksdagen framlägga en fordran på ett nödhjälpsanslag skulle jag vilja säga. Det har inträffat att, när det varit några särskildt trängande omständigheter, Riksdagen fått träda emellan, och här ser det ju också ut, som om det skulle föreligga ett dylikt trängande behof. Det är ej en alldeles oförberedd fråga. Vi minnas, att vi redan i fjol fingo en liten känning af att något skulle komma. Vi hafva haft tid att tänka på saken, och man kunde tro, att man på högre ort skulle hafva använt den tiden till att bättre förbereda saken, än hvad man i verkligheten gjort. Det säges här, att erfarenheterna under senaste två åren visa, att det är omöjligt att spara på kronprinsens hofhållning så mycket, att bristen, d. v. s. deficiten, kan ersättas. Man talar om, att man har sparat in på hästarna, och det är ju en gammal god regel, att när en fin karl left för högt, så sparar han in på sitt stall. Han säljer det. Det är således ett godt exempel man här följt, men antingen har kronprinsens stall varit för litet, så att man ej kunnat spara in det nödvändiga beloppet, eller ock har man dragit in för litet på stallet.

Vidare heter det längre fram, att kronprinsens höga ställning som Sveriges tronföljare omöjliggör vidare indragningar. Ja, det kan ju vara sannt, att det ställes ganska stora kraf på Sveriges kronprins, att hans lefnadssätt bör vara värdigt, och att det härför behöfves en ganska rundlig summa, men jag undrar, om ej ett lefnadssätt kan bli ovärdigt därigenom, att man har för stora inkomster. I det här landet äro vi ännu ej vana vid

*Utmärkt af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

*Bemiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

så värst stora extravaganser, men då man ibland hört talas om amerikanska och andra mångmiljonärens lefnadssätt, så drar man alltid den slutsatsen, att de hafva haft för mycket pengar, att det är därför som deras lefnadssätt blifvit ovärdigt. Man kan ju med säkerhet påstå, att det ej är gifvet, att en ökning af detta anslag för kronprinsen skulle bidraga till ett värdigare lefnadssätt, snarare tvärtom, och att för honom som för andra den regeln bör gälla, att man får rätta munnen efter matsäcken.

Det nuvarande anslaget ger dock Sveriges kronprins en daglig inkomst af i rundt tal 526 kronor. Jag tror, att i ett litet land som Sverige det kan anses tillräckligt för tronföljaren. På den summan bör han kunna representera landet. Vi hafva icke så värst liten utgiftssumma för vårt hof, en summa som stigit vid flera olika tillfällen och som för närvarande uppgår till öfver 1,700,000 kronor förutom alla de indirekta förmåner, som äro tillförsäkrade dynastien, såsom att dess medlemmar bo hyresfritt ej blott i Stockholm, utan på många andra ställen i landet, att de äro befriade från skatt och tull o. s. v. Jag tror, att vi andra i detta tullskyddets land skulle vara mycket belättna, ifall vi kunde taga in våra varor tullfritt. Ingen torde kunna säga, att den svenska Riksdagen på något sätt varit njugg mot det kungliga huset, eller att vi hafva satt vår dynasti på svältkost; tvärtom, och därför tror jag, att i dessa tider det icke skulle väcka några vidare ogenäma känslor ute i landet, om Riksdagen höjde anslaget på första hufvudtiteln. Därtill kommer, att man här begär, att anslaget skall höjas ej allenast för år 1908, utan äfven för år 1907. Detta tyder nästan på bankrutt, när man på det sättet vill gifva anslagskrafvet en retroaktiv verkan. Det är högst sällan som Riksdagen gått med på något dylikt; det har varit, då fattiga, svagt aflönade funktionärer fått lönetillägg, som Riksdagen i vissa fall betalt ut ett anslag äfven för det löpande året. Här är det dock en betänklig sak, som man bör akta sig för; och jag tror, att äfven de, som anse, att en förhöjning af anslaget bör ske, icke kunna gå med på att höja så hastigt och lustigt, att man äfven för innevarande år skulle öka anslaget.

På en annan hufvudtitel talas det om några kvinnor, som äro anställda i statens tjänst, fångårdskvinnorna. Deras lön har hittills varit sådan, att det uppträdt en hel del sjukdomar bland dem, hvilka man måste anse som följder af olämplig kost, d. v. s. omskrifvet eller utskrifvet, att de haft så litet betaldt, att de icke kunnat äta sig mätta. Om man jämför dessa förhållanden, å ena sidan, och, å andra sidan, detta anslagskraf, så kan man icke anse det såsom knussel eller ett utslag af fientlighet mot dynastien, om man säger, att den föreslagna ökningen är alldeles obehöflig.

Det talas vidare om i motiveringen, att det icke gifvits något särskildt anslag till deras kungliga högheter arffurstarnes upp-

fostran. Ja, man är van vid mycket, och nog får man höra mycket; men att detta skulle vara ett skäl för höjning af kronprinsens apanage, att han icke fått anslag till uppfostran af sina barn — en fordran som man ju ställer på hvilken familjefader som helst — det är nästan att gå för långt; och nog kunna vi vara ense därom, att på 192,000 kronor har Sveriges kronprins haft råd att uppfostra sina barn, tills de uppnått myndig ålder. Ty sedan dess har han, åtminstone hvad den äldste sonens utkomst angår, icke behöft oroa sig, i det att Riksdagen ganska rundligt har tänkt på honom. Därför menar jag, att den motivering, som man anfört, nämligen att anslag ej varit beviljadt för barnens uppfostran, pekar alldeles åt det rosenrasande; ty inte råR Riksdagen för, om vi få en alltför stor kungafamilj. Hur ofta ha vi ej hört arbetsgifvare säga till fattiga arbetare, som jämra sig för att de hafva många barn: hvad rå vi för det: det kunna vi ej hjälpa. På samma sätt säger jag: har ej anslaget räckt till för Hans Kungl. Höghet Kronprinsen, därför att det varit för stor familj, så är det ej Riksdagens fel; och det skulle icke vara Riksdagen värdigt, om den ökade en så rundligt tilltagen summa som 192,000 kronor. Vi böra här i Sverige ej följa exemplen från de länder, där man har alltför stora anslag till dynastien, utan från de länder, där man börjat att spara äfven på det området, där man anser, att en rundlig summa *måste* räcka, och att, om den ej räcker, det blir vederbörandes ensak att inrätta sitt lefnadssätt därefter.

Jag kan ju ej hoppas, att statsutskottet skall taga full hänsyn till hvad jag här sagt; men att något däraf måtte välvilligt upptagas, vågar jag dock anhålla. Ty det är säkert den allmänna meningen här i landet, att vårt försvar håller på att dränka oss, och att det i dessa dyra tider skulle vara olämpligt att öka ett anslag till dynastien, som redan är så rundligt tillgodosedd.

Herr Wavrinsky i Stockholm: Herr talman! Jag föreställer mig, att det skall väcka liflig tillfredsställelse i landet, att i den föreliggande statsverkspropositionen finnas framställningar om förbättrade löneförmåner för underofficerare och manskap i armén och flottan. Det är antagligt, att det allmänt erkännes, att dessa löneförbättringar äro af behovet påkallade. Ser man på fjärde hufvudtiteln, finner man, att herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet hemställer om att dessa förbättringar skolas under tre former, nämligen först en ökning på dagaföningen med 50 öre om dagen för hel dagaföning, så tillhandahållande in natura af lyse och värme, och slutligen upplåtande af trädgårdsland. Hvad den första och den tredje formen för dessa löneförbättringar vidkommer, nar jag intet att erinra, utan konstaterar tvärtom med glädje förekomsten af dem båda. Däremot

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Bemiss af
statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

har jag betänkligheter med afseende å den andra, om hvilken jag skall be att få säga några ord.

Jag har förgäfvnes sökt att i den kungl. propositionen få en utredning om huru dessa naturaförmåner skola tillhandahållas. Jag finner det icke underligt, att denna fråga kommit upp med de nya kasernetablissementen, där det kommer att finnas modernt lyse och centralvärmeledning; men i de kaserner, där sådant icke finnes, komma helt säkert efter mitt förmenande åtskilliga olägenheter och svårigheter för underbefälet att uppstå genom denna nya anordning. Jag frågar mig, och jag ser ingen förklaring därpå i statsverkspropositionen, huru dessa förmåner skola utgå. Skola de afdelas åt underofficerarne för år, för månad, för vecka, o. s. v.? Skall förvaltningen ombesörja saken, eller skola de själfva få någon andel däri? Därom synes icke någon utredning föreligga. Jag tänker mig, att många förvecklingar och obehag skola uppstå, huru detta än anordnas. Detta är en viktig sak, och jag uppskattar den besparing, som skulle uppstå genom lättare och billigare anskaffning; men hufvudsaken är dock, om det afsedda ändamålet på ett nöjaktigt sätt vinnes på den väg, som herr statsrådet föreställt sig. Om det t. ex. skall eldas åt det underbefäl, som icke har centralvärmeledning, så inträffar ju först och främst, att olika lokaler kräfvat olika värme; somliga ligga åt norr, andra åt söder; somliga befattningshafvare hafva ett rum och kök, andra hafva två rum och kök och behöfvat därför olika eldning. Vidare framställer sig den frågan, om underofficerarne skola hafva något inflytande på saken själfva eller icke, om en viss temperatur skall uppehållas i rummen o. s. v.

Därjämte tänker jag på de underofficerare, sergeanter af andra klassen t. ex., som hafva eller få 100 kronor i kontant ersättning för att skaffa sig lyse och ved, när de icke bo i kronans hus. De behöfvat icke 100 kronor för det ändamålet; och om de finge ved utmätt åt sig, kunde de icke realisera den. Jag uppställer en hel del sådana frågor för mig, som jag omöjligen med ledning af statsverkspropositionen kan besvara, och drager däraf den slutsatsen, att svårigheter komma att uppstå, obehag och störande konflikter mellan öfver- och underordnade för denna sakens skull.

Jag skall be att få erinra om en detalj. Här i Stockholms garnison förekommer i de nuvarande kasernerna, att underofficerare hafva inledt kokgas i sina kök. Jag frågar: få de ersättning härför, eller skola de nu bli tvungna att elda med ved, om ved tillhandahålles? I så fall är det en stor olägenhet för dem, ty det är billigare att elda med gas för kortare kokning eller stekning, hvaremot, om de nödvändigt skola använda ved, de därigenom ej kunna tillgodogöra sig denna fördel.

Flera sådana frågor framställa sig ovillkorligen och göra åt-

minstone mig tveksam, huruvida den tilltänkta förmånen verkligen är så förmånlig, som herr statsrådet föreställer sig. Jag vågar därför hysa den uppfattningen, att det för de underofficerare, som bo i de gamla kasernerna, vore vida bättre, om de finge kontant ersättning, så att dessa svårigheter och konflikter därigenom undanröjdes.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Det är emellertid ett par andra omständigheter på fjärde och femte hufvudtitlarna, som ådragit sig min uppmärksamhet, och hvarom jag skulle vilja yttra några ord vid detta tillfälle. Det rör underofficerarne i de lägre graderna. Herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet har föreslagit, att en ökning i dagaflöningen af 50 öre per dag skall tillkomma fanjunkare och sergeanter af första klassen, men icke sergeanter af andra klassen. Herr statsrådet angifver ett giltigt skäl härför, det nämligen att dessa sergeanter vid ganska unga år blifva befordrade till denna grad. Men jag ber att få erinra om, att det icke är alla, och icke ens flertalet af dem, som så synnerligen tidigt blifva sergeanter af andra klassen. Jag har gjort en beräkning efter rullan för underofficerare, och jag finner, att i regel äro de vid sin befordran till denna grad 28 å 30 år gamla, men att det äfven finnes personer, som icke blifva sergeanter af andra klassen förrän vid 35 å 36 års ålder. Det som emellertid väcker mina betänkligheter ännu mera, det är att de få stå så länge, innan de befordras till sergeanter af första klassen, och att, där-
est de bilda familj, det måste vara ytterst bekymmersamt för dem, om de icke få samma förmån som sergeanter af första klassen.

En beräkning efter den sist tillgängliga rangrullan visar, att underofficerare ända till 43 års ålder stått i andra sergeantklassen. Under sådana omständigheter hyser jag för min del mycket stora betänkligheter mot att ställa dessa sergeanter af andra klassen i den undantagsställning, hvori herr statsrådet och chefen för kungl. landförsvarsdepartementet vill ställa dem, naturligtvis af sparsamhetsskäl. Och det är icke af någon annan orsak, jag fäst uppmärksamheten på dem, än att dessa sergeanter skulle blifva orättvist behandlade, hvarigenom missförhållanden i disciplinärt och andra hänseenden skulle uppstå.

Det är en något likartad omständighet, som ådragit sig min uppmärksamhet på femte hufvudtiteln. Underofficerarne af andra graden vid kustartilleriet hafva till Kungl. Maj:t ingått med en begäran att blifva likställda i afseende på aflöningsförhållanden med flottans underofficerare af samma grad under tjänstgöring i land, med hvilka underofficerare de i öfrigt äro likställda. Officerarne vid kustartilleriet hafva lika aflöning som vid flottan, och nu hemställer Kungl. Maj:t, att manskapet måtte få samma aflöning som flottans manskap. Äfven sergeanter af första graden hafva med några få kronor när samma aflöning som flottans

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

underofficerare af samma grad. Det är endast underofficerarne af andra graden, som intaga en undantagsställning. I sin inläga till Kungl. Maj:t hafva de, enligt mitt förmenande, gifvit så tungt vägande skäl för sin framställning och marinförvaltningen bar i bemötandet af denna framställning anfört så svaga skäl, att det förefaller mig vara en uppenbar orättvisa, att icke underofficerarne af andra graden vid kustartilleriet fått lika aflöning som samma grads underofficerare vid flottan, då nu en löneförbättring skulle företagas, utan att samma skillnad i aflöning, omkring 260 kronor, fortfarande kvarstår.

Jag vet icke, om det är en händelse eller ligger en tanke i att dessa lägsta grader vid flottan fått stå kvar i sin tryckta ställning. Det råder hos vårt krigsbefäl för närvarande, efter allt hvad man kan se af det nyaste härordningsförslaget, den mening, att underofficerskåren — åtminstone sergeantgraden — bör indragas och detta rum utfyllas genom att använda korpraler, distinktionskorpraler, och antagligen subalterner i större grad och helt säkert äfven reservbefäl. Detta är en viktig fråga, och jag är öfvertygad om, att åtskilliga skäl ur ekonomisk synpunkt kunna framdragas därför. Men jag tror, att det äfven finnes stora betänkligheter mot en sådan omorganisation, och framför allt finner jag det icke vara rätta vägen, om det skulle vara meningen att börja en sådan omorganisation genom att ställa dessa lägst aflönade underofficerare i en undantagsställning till deras nackdel. Om det är meningen att göra en sådan omorganisation af underofficerskåren, så bör det sägas rent ut, och de, som nu söka sig in där, böra veta, hvad de utsätta sig för. Det bör vara rent spel. Jag säger ju ej, att detta är meningen.

Det är måhända en ren tillfällighet, att dessa lägst aflönade inom underofficersgraden lämnats i en sådan svag undantagsställning, men är det meningen att vidtaga en sådan omorganisation, så vill jag rikta Riksdagens uppmärksamhet på att en dylik väg icke är Riksdagen värdig.

Frågan, huru underbefälsinstitutionen bör ordnas, är svår att afgöra. Jag tror dock att, om man följer det preussiska systemet, hvaråt krigsstyrelsen synes luta, det blir ännu svårare att åt vår armé bevara lämpligt manskap i de högre manskapsgraderna, såsom t. ex. distinktionskorpralerna. Om de icke hafva någon utsikt till förbättring genom att vinna befordran till underofficerare, hvarför skola de då tjäna kvar? Jag fruktar, att underbefälsinstitutionen därigenom kommer att helt och hållet dragas ned.

På grund af den erfarenhet, jag äger från den tid, jag själf tjänstgjorde vid armén, och det intresse, hvarmed jag sedermera följt arméns utveckling, är det dessutom min öfvertygelse, att såväl subalternbefälet som i synnerhet reservbefälet icke kunna såsom instruktörer ersätta gamla och bepröfvade underofficerare,

Jag tror, att armén skulle komma att lida däraf, men jag är naturligen icke kompetent att bedöma detta förhållande.

Om en sådan omorganisation skall äga rum, är det emellertid af stor vikt, att denna fråga blir noga pröfvad, och att dessa underofficerare, hvilkas sak det gäller, få hafva ett ord med i laget. Jag tror, att det vore ett misstag att föreställa sig, det disciplinen däraf skulle lida. Det är en sund och lycklig demokratisering af armén att söka öka ansvaret inom alla grader, både bland manskap och underbefäl, och detta gör man genom att lämna dem tillfälle att yttra sig i en fråga sådan som denna. Jag tror, att det skulle öka förtroendet till krigsstyrelsen, och på detta förtroende och denna samverkan hvilat enligt min mening ytterst disciplinen.

Under den öfvertygelsen att, då denna fråga förekommer inom statsutskottet, man skall taga hänsyn till dessa omständigheter, anhåller jag att få fästa uppmärksamheten på den fördel, som enligt min tanke skulle ligga däri, att frågan i sin helhet icke nu afgjordes, för så vidt statsutskottet icke skulle finna Kungl. Maj:ts förslag till lösning af densamma tillfredsställande, utan att denna löneförbättring, som jag lika lifligt som många andra önskar, måtte genomföras endast för det år, för hvilket nu anslag äskas, och att frågan om underofficerarnes ställning måtte sedermera fullständigt och allsidigt utredas till ett kommande år, innan en definitiv reglering af underofficerarnes löner blir af Riksdagen beslutad.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, beslöt kamraren att hänvisa ifrågavarande proposition jämte de i anledning af densamma afgifna yttrandena till statsutskottet.

§ 6.

Härefter öfverlämnades till lagutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

med förslag till lag om nyttjanderätt till fast egendom m. m.;
 med förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne;
 med förslag till lag, angående ändring i 20 § 1 mom. och 22 § af lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896; och
 med förslag till lag, angående aflösning af afgäld från afsöndrad lägenhet.

Till statsutskottet remitterades Kungl. Maj:ts propositioner:
 angående anordnande af en hydrografisk undersökning af Sveriges färskvatten;

*Remiss af
statsutskotts-
propositionen.
(Forts.)*

angående försäljning af vissa till indragna landssekreterarbostället Kjölfinge n:o 1 i Hallands län hörande lägenheter;

angående försäljning af delar af de till 4¹/₄ mantal Rönökungsgård n:o 1 i Östergötlands län hörande torpen Fyrtorpet och Språkstorpet; och

angående försäljning till Fogelsta—Vadstena—Ödeshögs järnvägsaktiebolag af ett område utaf förra härads höfdingbostället 1 mantal Västerlösa n:o 1 i Östergötlands län.

§ 7.

Vidare föredrogs hvar för sig de på kammarens bord hvilande motionerna, och hänvisades därvid herr *R. A. Wawrinskys* i Saltsjöbaden motion, n:o 6, till lagutskottet.

Vid föredragning härfter af herr *G. Thavenius* motion, n:o 7, begärdes ordet af motionären,

Herr Thavenius, som yttrade: Af förekommen anledning anhåller jag att få återtaga min motion för att återkomma med densamma i förändrad form.

Denna begäran bifölls af kammaren.

Vidare hänvisades:

herr *C. A. Lindhagens* motion, n:o 8, till lagutskottet;

herr *C. J. Hammarströms* motioner, n:is 9 och 10, till bevillningsutskottet;

herr *J. Nydals* motion, n:o 11, till lagutskottet; samt

herr *P. Pehrssons* i Österby motion, n:o 12, till lagutskottet.

§ 8.

Till statsutskottet hänvisades Riksdagens år 1906 församlade revisorers berättelse om granskningen af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning.

§ 9.

Efter föredragning af justitieombudsmannens vid denna Riksdag afgifna ämbetsberättelse hänvisades de däri gjorda framställningarne om utarbetande af en historik öfver justitieombudsmansämbetets förvaltning och om dyrtidstillägg åt tjänstemännen i justitieombudsmansexpeditionen till statsutskottet samt berättelsen i öfrigt till lagutskottet.

Tryckfrihetskommittéens härupå föredragna berättelse lades till handlingarna.

§ 10.

Vidare föredrogs och godkändes Riksdagens kanslideputerades memorial n:o 1, angående antagande af tjänstemän i Riksdagens kansli.

§ 11.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *G. Thavenius*:

n:o 13, om införande af s. k. lokalt veto i fråga om försäljning af bränvin; och

n:o 14, om införande af s. k. lokalt veto i fråga om försäljning af vin och maltdrycker;

herr *J. Erlansson*, n:o 15, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående skatt å fin stärkelse, tillverkad af importerade råämnen;

herrar *N. Larsson* i Klagstorp och *P. N. Bosson*, n:o 16, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående skatt å fin stärkelse, tillverkad af importerade råämnen;

herrar *E. A. Nilson* i Örebro och *L. Eriksson* i Bäck, n:o 17, om borttagande af tullen å majs;

herr *G. Lindgren* i Islingby, n:o 18, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande af sådan anordning, att värnpliktig, som af samvetsbetänkligheter anser sig förhindrad att deltaga i vapenöfning, må i stället få utföra annat arbete för statens räkning;

herr *C. A. Lindhagen m. fl.*, n:o 19, om pension åt vaktmästaren hos Andra Kammaren *A. P. Carlsson*;

herr *D. K. Bergström*, n:o 20, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående de sociala regeringsärendenas sammanförande under ett statsdepartement m. m.; samt

herr *P. Hörnstén*, n:o 21, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning till förekommande af skada å betande hemdjur genom järnvägsdrift.

Dessa motioner bordlades.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:
friherre *J. Hermelin* under den 26 januari, och
herr *K. H. Branting* » 10 dagar fr. o. m. den 24 januari.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,21 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.